

EVOLUȚII RECENTE ȘI PERSPECTIVE ALE POPULAȚIEI R. P. CHINEZE

Vasile Ghețau

Cei peste cinci ani care au trecut de la Conferința mondială a populației (București, august 1974) au confirmat pe deplin valabilitatea a trei idei care s-au aflat în centrul dezbaterilor conferinței și care și-au găsit formulări lipsite de echivoc (și unanim acceptate) în Planul mondial de acțiune în domeniul populației, principalul document adoptat de conferință: creșterea rapidă a populației mondiale și îndeosebi a populației țărilor în curs de dezvoltare este un motiv de îngrijorare și de amplificare a preocupării guvernelor pentru soluționarea implicațiilor ce decurg din această creștere; politica demografică este un atribut al suveranității naționale, emanând din multitudinea și varietatea situațiilor existente pe planeta noastră; soluționarea reală a problemei populației nu poate fi imaginată în afara cadrului general al dezvoltării economice și sociale, al realizării noului ordin economic internațional. Apreciem că evoluțiile politice, economice și sociale la care am fost martori după august 1974 nu numai că au verificat justetea celor trei teze dar i-au sporit în mod considerabil actualitatea.

La cele patru miliarde de locuitori ai Terrei, estimate a fi fost înregistrate în anul 1974, li s-a adăugat între timp încă o jumătate de miliard de locuitori. Agravarea situației economice internaționale (criza energiei și creșterea incredibilă a prețului petrolului, dezordinea financiară și severa recesiune economică din lumea occidentală fiind elementele cele mai semnificative) și îndeosebi stagnarea sau degradarea fragilei situații economice a celor mai multe dintre țările în curs de dezvoltare¹ și accentuarea decalajelor economice chiar dacă nu își au originea (și nici soluția) în factorul demografic, nu puteau fi decât amplificate în condițiile acestei demografii galopante.

Caracterul național și suveran al politicilor demografice a fost afirmat cu și mai multă tărie după conferința mondială a populației. Este, de fapt, o evoluție firească ce se plasează în contextul mai general al luptei pentru consolidarea independenței naționale. Evenimentele au confirmat și confirmă că pe toate continentele și îndeosebi în țările în curs de dezvoltare, care au pășit nu de mult pe calea independenței naționale, formarea națiunii și a statelor naționale independente ca și consolidarea acestora reprezintă o necesitate obiectivă și un factor al accelerării progresului economic și social. Varietatea obiectivelor și a mijloacelor în materie de politică demografică, elemente ce confirmă într-un fel caracterul independent al acestora, nu reprezintă decât expresia unor realități demografice, economice, sociale, geografice și de altă natură extrem de variate de la o regiune la alta, de la o țară la alta.

Cea de-a treia teză subliniată la conferința de la București — soluționarea problemei populației în cadrul general al problemei dezvoltării, este astăzi mai mult ca oricând acceptată atât în țările dezvoltate cit și în cele în curs de dezvoltare. Schimbări semnificative au intervenit în literatura demografică internațională, ponderea studiilor axate pe relațiile de intercondiționare dintre factorii socio-economici și fenomenele și procesele demografice cunoscând o creștere de-a dreptul impresionantă. Se apreciază că „practic nu mai există în 1978 guverne, în țările dezvoltate sau în cele în curs de dezvoltare, care să nu considere că controlul diversilor parametri ai evoluției populației nu ar constitui un element de importanță vitală pentru succesul planurilor de dezvoltare”². Domeniul demografiei s-a lărgit în mod considerabil iar preocupările acestuia se orientează, din ce în ce mai mult, spre locul în care

¹ A se vedea Banque Mondiale. *Rapport sur le développement dans le monde 1979*, Washington, D.C., 1979, p. 12—20.

² Nations Unies. Conseil économique et social. *Rapport concis de l'observation continue des politiques démographiques*. Commission de la population. Vingtième session, 29 janvier—9 février 1979. E/CN. 9/338, 22 décembre 1978, New York, p. 8.

ar fi trebuit să se afle dintotdeauna: centrul proceselor de dezvoltare economică și socială a unei societăți.

O ilustrare elocventă a acestor trei idei subliniate în mod deosebit în documentele conferinței mondiale a populației și verificate de evoluțiile ulterioare ne este oferită de experiența țării cu cea mai numeroasă populație din lume — R. P. Chineză.

Până la o dată foarte recentă, informațiile asupra populației Chinei erau extrem de limitate. Cele mai „noi” date publicate de organul cel mai competent — Biroul național de statistică, erau cele din anul 1960³ și care se refereau la populația pe provincii, regiuni autonome și municipalități în anul 1957. Aceste date, ca și cele publicate în 1957 pentru anii 1949—1956, aveau la bază informațiile furnizate de primul recensământ național efectuat în China după proclamarea R. P. Chineze, recensământul din 1953—1954, precum și informații asupra mișcării naturale a populației. Recensământul din 1953—1954 constituia deci un element fundamental pentru orice studiu asupra populației Chinei. Cauza acestei situații trebuie văzută în aceeași factori care au frânat progresul economic și social al țării în cea de-a doua jumătate a anilor '60 și în prima jumătate a anilor '70⁴.

Lipsa unor informații detaliate și provenind din surse oficiale autorizate au determinat apariția unui număr extrem de mare de estimări elaborate de organisme naționale (guvernamentale sau neguvernamentale) și internaționale de specialitate sau de diverși specialiști⁵. Aceste estimări au la bază informațiile oficiale mai vechi pe care le-am menționat și folosesc

Populația mondială și cea a R. P. Chineze. Estimări pentru anul 1975
(în milioane)

Autorul estimăției	Populația mondială	Populația Chinei	Populația mondială fără cea a Chinei
Națiunile Unite	3 968	839	3 129
Biroul de recensământ al S.U.A.	4 100	943	3 157
Agencia pentru dezvoltare internațională (S.U.A.)	4 044	935	3 109
Banca mondială (1976)	4 033	897	3 136
Consiliul populației (S.U.A.)	3 964	830	3 134
Population Reference Bureau (S.U.A.)	3 967	823	3 144
Environmental Fund (S.U.A.)	4 147	987	3 160
Worldwatch Institute (S.U.A.)	3 920	823	3 097
Centrul de studiere a comunității familiei (S.U.A.)	4 017	897	3 120

Sursa: Dudley Kirk, *World Population and Birth Rates: Agreements and Disagreements*, „Population and Development Review” (New York,) vol. 5, nr. 3, 1979, p. 390

³ Unele informații asupra populației provinciilor au fost publicate de presa scrisă sau comunicate la posturi de radio locale în 1967—1968 precum și în două atlase publicate în 1972 și 1974 (cf. Y.C. Yu. *The demographic situation in China*, „Population Studies” (Londra), vol. 32, nr. 3, 1978, p. 427—437).

⁴ „China populară”, nr. 3, 1979, p. 3.

⁵ Pentru informații mai detaliate asupra principalelor estimări a se vedea Y.C. Yu, *op. cit.*, p. 437—438.

o mare varietate de metode, tehnici și instrumente de analiză demografică, extrapolări și proiectări. (Din acest punct de vedere ele reprezintă o convingătoare demonstrație a capacității și rafinamentului atinse de metodă în demografie.)

Pentru o sumară analiză a estimațiilor populației R. P. Chineze ne-am oprit la nouă dintre acestea, considerate a fi cele mai reprezentative. Am adăugat și estimațiile corespunzătoare pentru populația mondială, având în vedere că dimensiunile acestora depind direct de estimațiile populației Chinei.

Populația R. P. Chineze s-ar fi situat deci în 1975, potrivit estimațiilor considerate, între 823 și 987 milioane locuitori. Amplitudinea (amplimea variației) este de 164 milioane persoane, adică aproape 19% în raport cu valoarea medie (886 milioane), nivel destul de ridicat și reflectând optici și intuiții considerabil diferite asupra ritmului de creștere a populației Chinei (deci asupra evoluției celor două componente — natalitatea și mortalitatea).

Incertitudinea asupra dimensiunii populației R. P. Chineze își găsește un corespondent direct în variația estimațiilor asupra populației mondiale: amplitudinea relativă a estimațiilor asupra populației mondiale nu este decât 2% dacă excludem populația Chinei față de aproape 6% cu includerea acesteia.

Putem așadar conchide că lipsa unor informații oficiale asupra evoluției populației a dus la proliferarea estimațiilor. Fără a face nici o referință asupra preciziei acestora (o vom face în paginile următoare), vom menționa că diferența dintre valoarea cea mai mică și cea mai ridicată este apreciabilă⁶. În mod paradoxal însă, gradul ridicat de incertitudine este însoțit de evascertitudinea că schimbări majore au avut deja loc în evoluția fertilității populației Chinei⁷.

La Conferința mondială a populației din 1974, delegația R. P. Chineze a respins ideea unui plan mondial de acțiune care să impună o uniformitate, având în vedere că realitățile și condițiile demografice sînt diferite de la o țară la alta. Fiecare guvern trebuie lăsat să-și elaboreze singur propria politică demografică⁸. Referitor la situația din China, delegația chineză a menționat că populația nu constituie o problemă în China în condițiile socialismului. Șomajul a fost lichidat și folosind doar 10% din suprafața țării China este capabilă să-și hrănească întreaga populație. În regiunile cu mare densitate a populației se încurajează căsătoria mai timpurie și controlul nașterilor pe bază de voluntarism. De o manieră generală, există preocupări pentru creșterea planificată a populației⁹.

⁶ Trebuie totuși menționat că unele estimații de dată mai recentă indică o apropiere considerabilă a punctelor de vedere și semne ale unui consens în ceea ce privește ritmul de creștere. Iată aceste estimații (cf. Penny Kane, *China's population—consensus grows*, „People” (Londra), vol. 6, nr. 2, 1979, p. 36 — 37):

Populația Chinei—in milioane

Autorul estimației	1976	1977	1978
John S. Aird			
— minimă	938		
— maximă	968		
Judith Banister			
— optimistă		960	
— preferată		974	
Pi-chao Chen		957	
R.T. Ravenholt		910	921
Y.C. Yu			935—946
Națiunile Unite			950

Nu trebuie omis însă faptul că aceste estimații țin cont de unele informații mai recente din surse chineze.

⁷ United Nations, Department of International Economic and Social Affairs, *Concise report on the world population situation in 1977. New beginnings and uncertain ends*, („Population Studies”, nr. 63), New York, 1979, p. 38.

⁸ Pi-chao Chen, *The Chinese experience*, „People” (Londra), vol. 6, nr. 2, 1979, p. 17.

⁹ Jason L. Finkle, Barbara B. Crane, *The Politics of Bucharest: Population, Development and the New International Economic Order*, „Population and Development Review” (New York), vol. 1, nr. 1, 1975, p. 114 (nota 51).

Ultimii ani au marcat schimbări însemnate în viața politică și economică a R. P. Chineze, angajată într-un nou „marș lung” avînd ca obiectiv, stabilit de Congresul al XI-lea și de Plenara din decembrie 1978 a C.C. al P. C. Chinez, transformarea Chinei, pînă la sfîrșitul secolului, într-un stat socialist puternic prin realizarea celor patru modernizări: a agriculturii, a industriei, a apărării naționale și a științei; i tehnologiei. În această strategie a dezvoltării variabila demografică este chemată să joace un rol major, după cum o atestă documentele de partid și de stat.

În raportul cu privire la activitatea guvernului prezentat de premierul Hua Guofeng la prima sesiune a celui de-al V-lea Congres Național al Poporului, în februarie 1978, pe lîngă sarcinile ce stau în fața poporului chinez în domeniul economic și al științei și culturii se fac referiri speciale la politica demografică și la obiectivele acesteia: „Planificarea familiei constituie o problemă foarte importantă. Controlul planificat al creșterii populației contribuie la dezvoltarea planificată a economiei naționale și la sănătatea mamei și copilului. El are de asemenea efecte pozitive în ceea ce privește producția, munca și studiul. Trebuie să continuăm a-i acorda o atenție serioasă și să căutăm a reduce ritmul mediu anual de creștere a populației Chinei la mai puțin de 1% în următorii trei ani” (trad. ns.V.G.)¹⁰. Articolul 53 al Constituției R. P. Chineze, adoptate de același congres, menționează că „statul favorizează și încurajează planificarea familiei”¹¹.

La cea de-a doua sesiune a celui de-al V-lea Congres Național al Poporului, din iunie 1979, raportul prezentat de premierul Hua Guofeng face referiri mai detaliate la obiectivele politicii demografice a R. P. Chineze. După ce se arată că în anii '70 s-au realizat progrese însemnate în controlul creșterii populației, se consideră că ritmul de creștere trebuie redus în continuare pentru a accelera cele patru modernizări, pentru a ameliora sănătatea și bunăstarea întregului popor. Trebuie desfășurată o activitate conștientă pe plan ideologic, educativ și tehnic ca și în domeniul sănătății și protecției copilului, astfel ca populația să poată practica planificarea familiei în mod voluntar, în siguranță și efectiv. După ce se enumeră o serie de măsuri economice ce urmează a fi luate pentru a stimula reducerea dimensiunii familiei, se fixează ca obiectiv atingerea unui ritm de creștere a populației de 1% încă în 1979 și reducerea, în continuare a acestuia pînă la 0,5% în 1985¹².

De menționat faptul că în cele două documente nu se dau informații cifrice asupra populației țării și a parametrilor mișcării naturale a populației. Astfel de informații, ca și o documentată motivare economică a necesității de a reduce ritmul de creștere a populației, le găsim într-un articol publicat în „Ziarul poporului” (Renmin Jihpao) și semnat de vicepremierul Chen Muhua, directorul Grupului de conducere a planificării nașterilor¹³ de pe lîngă Consiliul de Stat¹⁴.

Controlul ferm al creșterii populației reprezintă una din cele zece sarcini importante ale efortului de dezvoltare a economiei naționale. Dezvoltarea economică trebuie să țină cont de legea dezvoltării planice proporționale, lege care se aplică nu numai producției de bunuri materiale ci și evoluției numărului populației. Creșterea planificată a populației nu este o decizie subiectivă și arbitrară ci o necesitate cerută de modul socialist de producție.

În mod teoretic, superioritatea economiei socialiste planificate face posibilă regularizarea reproducerii umane și asigurarea unui echilibru între creșterea populației și producția de bunuri materiale. Dar, multă vreme nu s-a înțeles bine această problemă și nu a fost studiată, creșterea populației nu a fost luată în considerare în planurile economice, ajungîndu-se la o situație în care populația evolua în mod necontrolat. Există rațiuni istorice, economice și politice pentru această situație. Dar există și rațiuni demografice. Populația Chinei era de 540 milioane locuitori în 1949 și a ajuns la 960 milioane la sfîrșitul anului 1978. De la eliberarea țării (în 1949) s-au născut circa 600 milioane persoane, ponderea celor născuți după 1949 reprezentînd 63% din populația totală. Creșterea populației în perioada 1949—1979 a fost de 78%, ceea ce indică

¹⁰ Hua Guofeng, *Unite and Strive to Build a Modern, Powerful Socialist Country*, „Peking Review”, nr. 10, March 10, 1978, p. 29 (citat în: *On Economic and Social Policy in China: A Report by Hua Guofeng*, „Population and Development Review”, vol. 4, nr. 1, 1978, p. 177).

¹¹ Idem, p. 179.

¹² Hua Guofeng, *Report on the Work of the Government*, „Beijing Review”, nr. 27, July 6, 1979, p. 20 (citat în: „International Family Planning Perspectives” (Londra), vol. 5, nr. 8, 1979, p. 94).

¹³ Traducerea noastră pentru Birth Planning Leading Group.

¹⁴ Este vorba de articolul: *Pentru a realiza cele patru modernizări este necesar a controla creșterea populației într-un mod planificat* („Renmin Jihpao”, 11 august, 1979). Noi am folosit o versiune abreviată a articolului: Chen Muhua, *Birth Planning in China*, „International Family Planning Perspectives” (Londra), vol. 5, nr. 3, September 1979, p. 92—100 (Publicat de asemenea și în „Family Planning Perspectives” (New York), vol. 11, nr. 6, Nov./Dec. 1979, p. 348—354).

un ritm mediu anual de 2%. Rata brută a natalității era de 40‰ în anii '60 și a ajuns la 18,34‰ în 1978, ca urmare a măsurilor luate după 1970. În consecință, rata sporului natural a crescut de la 23,40‰ în 1971 la 12,05‰ în 1978, scădere apreciată a fi rar întâlnită având în vedere și structura pe vîrste a populației țării (populația de 0—20 ani reprezintă 50% din întreaga populație)¹⁵.

O rată a sporului natural de 12‰ înseamnă o creștere anuală de 11,5 milioane persoane. Ținînd cont de faptul că în anii '60 fertilitatea a avut valori deosebit de ridicate, numărul femeilor de vîrstă fertilă va fi și el ridicat în deceniul următor, astfel că anual 22 milioane persoane (11 milioane de cupluri) vor atinge vîrsta de căsătorie (23 de ani pentru femei și 25 de ani pentru bărbați). Chiar dacă toate cuplurile vor adopta normele programului oficial de planificare a nașterilor (care are la bază trei principii: 1. căsătoria tîrzie: la 28 (bărbați) și 25 (femei) de ani în mediul urban și la 25 respectiv 23 de ani în mediul rural; 2. spațierea nașterilor: primul copil după căsătorie și al doilea după ce primul ajunge la cel puțin trei ani; 3. familia redusă: doi copii), populația Chinei va continua să crească încă cel puțin o jumătate de secol pînă se va atinge creșterea zero a populației. În această perioadă volumul populației ar urma să crească cu 30—40%. Noile măsuri ce urmează a fi luate de statul chinez (în unele provincii au și fost puse în practică) vizează atingerea unei creșteri zero a populației într-o perioadă mult mai mică de timp: pînă la sfîrșitul secolului. Strategia adoptată prevede două etape: I. atingerea unei rate de creștere de 10‰ la sfîrșitul anului 1979 și a unei rate de 5‰ în 1985; II. atingerea creșterii zero în anul 2000.

Pentru realizarea acestor obiective ambițioase o lege a planificării nașterilor urma să intre în vigoare la începutul acestui an, lege care printr-un ansamblu de măsuri, economice în primul rînd, este destinată a încuraja familiile cu un singur copil¹⁶.

În articolul semnat de vicepremierul Chen Muhua se dau și cîteva detalii asupra felului în care se poate ajunge la o populație staționară în anul 2000. Din cele 17,4 milioane de născuți în 1978, 5,2 milioane (decî 30%) erau născuți de rangul trei și peste. Dacă ponderea acestor născuți ar fi redusă la jumătate, rata brută a natalității ar fi fost micșorată de la 18,34‰ în 1978 la 15,59‰ la sfîrșitul lui 1979. În ipoteza că născuții de rangul trei și peste vor fi eliminați complet pînă în 1985, rata brută a natalității ar fi de circa 13‰ iar rata sporului natural ar ajunge la circa 7‰. Acest nivel este superior celui avansat în documentele de partid și de stat (5‰), ceea ce înseamnă că pe lîngă prevenirea fermă a născuților de rangul trei este necesar a stimula cuplurile cu un singur copil¹⁷.

Care sînt motivațiile acestei politici demografice orientate ferm spre reducerea ritmului de creștere a populației și atingerea, într-un interval extrem de scurt, a stării de creștere zero?

¹⁵ În țara noastră proporția era de 35% la 1 iulie 1978 (cf. Direcția Centrală de Statistică *Anuarul statistic al R.S. România 1979*, București, 1979, p. 55).

¹⁶ La orașe, cuplurile care nu au decît un singur copil și se angajează să nu-l aibă pe al doilea (prezentînd dovezi că practică controlul nașterilor) pot solicita un „certificat de copil unic” care le dă dreptul la o alocație fixă pe lună pînă cînd copilul ajunge la vîrsta de 14 ani. Aceste cupluri au dreptul la o locuință de suprafață egală cu cea acordată cuplurilor cu doi copii sau au prioritate la repartizarea locuințelor. Copilul unic va avea prioritate la admiterea în școli și la obținerea unui loc de muncă. La pensie, cuplurile cu un copil vor avea dreptul la sume mai mari.

În mediul rural, cuplurile cu un copil vor primi lunar venituri bănești suplimentare pînă ce copilul ajunge la 14 ani iar cantitatea de cereale primită va fi identică cu cea a cuplurilor cu doi copii. Toate cuplurile, indiferent de numărul copiilor, vor primi același lot personal și aceeași suprafață pentru construit locuință, în ambele cazuri suprafețele fiind determinate pentru o familie cu doi copii.

Legea prevede totodată taxe pentru cuplurile care au mai mult de doi copii (cu excepția cazurilor de nașteri multiple).

¹⁷ După estimările lui Pi-chao Chen (Universitatea Wayne, Detroit), eliminarea tuturor născuților de rangul trei și practicarea comportamentului orientat spre „copilul unic” de către 40% din cupluri în mediul urban și 25% în mediul rural, pe parcursul a cîtorva decenii, va avea drept rezultat o scădere a populației R.P. Chineze (cf. Pi-chao-Chen, Notă introductivă și comentariu la Chen Muhua, *Birth Planning in China*, „International Family Planning Perspectives” (Londra), vol. 5, nr. 3, September 1979, p. 93).

Nu trebuie să uităm că este vorba de o populație de aproape 1 miliard de locuitori¹⁸, deci aproape un sfert din populația mondială. A face referință la marile bogății naturale ale Chinei fără a ține cont de această imensă populație și de perspectivele creșterii ei în condițiile unei politici demografice de laissez-faire ar fi, după cum afirmă Chen Muhua, o mare eroare. Cu alte cuvinte, motivele politicii demografice ale Chinei sunt izvorâte din înseși realitățile demografice și economice ale Chinei și trebuie interpretate în acest context.

În condițiile concrete ale Chinei, eforturile de dezvoltare a economiei, de îmbunătățire a standardului de viață și de creare a noi locuri de muncă au devenit mai dificile datorită creșterii rapide a populației. Aceasta afectează dezvoltarea socialistă a țării. Problema de a controla sau nu creșterea populației nu se reduce la problema de a avea mai puțini sau mai mulți copii; ea este o problemă strategică care influențează dezvoltarea forței productive a țării, realizarea celor patru modernizări și trecerea de la construcția socialismului la comunism. De la eliberarea țării, economia națională s-a dezvoltat impetuos. Dar, deoarece baza economică de la care s-a plecat era mică și populația a crescut prea rapid, creșterea producției pe locuitor și a venitului pe locuitor nu este mare. În aceeași perioadă, ritmul de creștere a economiei țărilor capitaliste dezvoltate, în ansamblu, nu a fost mai ridicat decât în China. În schimb, baza lor economică a fost mai puternică și populația a crescut într-un ritm mai scăzut. Aceasta explică de ce creșterea producției și a venitului pe locuitor a fost în aceste țări mai rapidă.

Un ritm prea ridicat de creștere a populației se apreciază că afectează eforturile de realizare a celor patru modernizări prin intermediul a trei relații cauzale: I. Frinarea acumulării rapide de la capital; II. Reducerea eficienței eforturilor de creștere rapidă a nivelului științific și cultural al întregii națiuni; III. Frinarea creșterii rapide a standardului de viață al populației.

Cum principala sursă de acumulare a capitalului este dezvoltarea rapidă a industriei, a agriculturii și deci a venitului național, în condițiile unui ritm dat de creștere a industriei, agriculturii și venitului național, dimensiunea și ritmul de creștere a populației influențează direct și considerabil volumul și rata de acumulare a capitalului. Costul creșterii până la vîrstă de 16 ani a celor 600 milioane de copii născuți după eliberare reprezintă 30% din venitul național total acumulat în această perioadă. Dacă ar fi fost mai puțini născuți, posibilitățile statului de acumulare de capital ar fi fost mai mari, fără a crea o criză de forță de muncă.

Crearea unei armate de muncitori, țărani și intelectuali capabili să domine și să minuiască știința și tehnologia modernă implică o expansiune masivă a învățămîntului și educației. Or, partea din venitul național care poate fi alocată anual în acest scop este limitată. Numărul celor care trebuie școlarizați ca și al celor al căror nivel cultural și științific trebuie ridicat se exprimă nu în zeci de milioane ci în sute de milioane. În prezent, 6% din copiii de vîrstă școlară nu sînt școlarizați, 12% din absolvenții școlii primare nu pot urma ciclul mediu I, peste 50% din absolvenții ciclului mediu I nu pot urma ciclul mediu II și numai 5% din absolvenții acestui ciclu urmează institute de învățămînt superior. Unul din factorii principali responsabili de această situație este cel demografic.

În ceea ce privește relația cauzală dintre factorul demografic și nivelul de trai, se apreciază că potențialul de creștere a nivelului de trai este determinat de raportul dintre ritmul de creștere a fondurilor destinate consumului și ritmul de creștere a populației. În perioada 1953-1978 fondurile de consum au crescut cu 180%. Deoarece însă populația a crescut în aceeași perioadă cu 67%, fondurile de consum pe un locuitor au crescut cu numai o treime. Pe de altă parte, 58% din creșterea anuală a fondurilor de consum a fost destinată a acoperi nevoile create de creșterea populației și numai 42% a fost alocată creșterii nivelului de trai.

Punerea în practică a noii orientări a politicii demografice chineze este condiționată de succesul următoarelor măsuri:

1. Întărirea rolului conducător al partidului și includerea muncii de planificare a nașterilor în planurile de muncă ale organelor de partid la toate nivelele;
2. Întărirea muncii de propagandă și educație;
3. Adoptarea unei legislații corespunzătoare și luarea unor măsuri economice vizînd stimularea unui comportament orientat spre familia redusă și penalizarea familiilor cu un număr mare de copii;
4. Pregătirea personalului medical, ameliorarea calității asistenței medicale de specialitate, a producției și difuzării mijloacelor contraceptive;

¹⁸ Dacă în 1979 cifra avansată de surse oficiale (cf. *Urban Collective Economy: Develop or Eliminate It?*, „Beijing Review”, nr. 35, August, 31. 1979, p. 10) era de 970 milioane și admitem o rată a creșterii anuale de 1% în acest an populația Chinei s-ar situa în jurul cifrei de 980 milioane.

5. Crearea unor unități puternice și active de planificare a nașterilor.

Plasind rațiunile actualei politici demografice a R.P. Chineze la nivelul ideologiei, Chen Muhua menționează că în trecut, criticându-se teoria malthusiană asupra populației, în mod intemeiat de altfel, s-a accentuat doar rolul de producător al omului, mergându-se pînă acolo încît s-a susținut că cu cît populația este mai numeroasă cu atît este mai bine, cu atît sînt mai mulți producători și deci construcția socialistă ar fi mai rapidă, mai bună și mai eficientă. În felul acesta însă s-a subestimat faptul că omul este și consumator. În condițiile unui nivel relativ scăzut al producției, acest al doilea aspect are o pondere deosebit de însemnată. Din ceea ce produce un om, o parte importantă este destinată consumului său și al familiei, surplusul ce rămîne societății fiind mic. Acest lucru este caracteristic societății chineze de astăzi. Marxismul arată că producătorii de bunuri materiale sînt cei care au o anumită experiență și calificare, putînd folosi mașini și utilaje pentru a produce bunurile respective. Cînd un copil ajunge la vîrsta de muncă el nu își poate îndeplini rolul de producător modern fără a avea cunoștințe moderne, pregătire tehnică și calificarea impuse de tehnologia modernă. Pe de altă parte, fără a dispune de mașini și tehnologii moderne el nu își poate, de asemenea, îndeplini cu succes rolul de producător de bunuri materiale și va continua a fi o persoană dependentă, deci un consumator. Eforturile ce se întreprind pentru controlul creșterii populației vizează exact facilitarea acumulării de capital, ameliorarea educației populației pentru a fi capabilă să utilizeze tehnica modernă, ridicarea gradului de calificare profesională și științifică ceea ce va permite valorificarea deplină a potențialului productiv al poporului chinez.

★

Cîteva remarci și concluzii se impun fără îndoială.

Politica demografică a R.P. Chineze este un elaborat ce își are originea în realitățile demografice, economice și sociale ale țării. De altfel, toată argumentația avansată de specialiști și oameni politici chinezi pentru a explica și motiva această politică precizează caracterul ei strict național. Ar fi eronat, după opinia noastră, a încerca generalizări și formula postulate chiar și pentru simplul motiv că marea varietate a condițiilor demografice, economice, sociale, geografice și de altă natură ca și particularitățile strategiilor naționale ale dezvoltării exclud orice tentativă de acest gen. Eșecurile unor campanii de limitare a nașterilor fără a le plasa în condițiile specifice ale țării și fără a introduce de o manieră endogenă factorul demografic în programele de dezvoltare oferă un semnificativ exemplu în acest sens.

Cea de-a patra anchetă demografică asupra politicilor guvernamentale (1978)¹⁹ relevă și ea complexitatea și varietatea obiectivelor și mijloacelor. Potrivit acestei anchete, din 158 de guverne 36 optau pentru un ritm de creștere a populației superior celui înregistrat. Subliniem că aceste 36 de guverne aparțineau atît unor țări dezvoltate (13) cît și unor țări în curs de dezvoltare (23). În ceea ce privește natalitatea (fertilitatea) — componenta dominantă a modificării ritmului de creștere a populației, 22 de guverne (10 din țări dezvoltate) apreciau că nivelul ei este prea scăzut, din care 17 guverne au luat măsuri de stimulare a creșterii fertilității. Cu alte cuvinte, guvernele acestor țări consideră că un ritm de creștere a populației mai susținut este un factor pozitiv pentru creșterea economică sau pentru păstrarea „identității naționale”.

Avantajul larg al politicilor demografice contemporane, evoluțiile și schimbările survenite în ultimii cinci ani confirmă într-o manieră strălucită cuvintele rostite de președintele Nicolae Ceaușescu la Conferința mondială a populației: „Desigur, politica demografică și, în general, problemele dezvoltării populației trebuie analizate în raport de condițiile istorice, naționale, economico-sociale din fiecare țară. Numai pornindu-se de la realitatea concretă se pot trage concluzii care să ducă la soluționarea justă a problemelor populației. Harta demografică a lumii contemporane prezintă o mare diversitate. Pe planeta noastră există regiuni cu o mare densitate a populației, după cum există zone unde numărul locuitorilor, în raport cu suprafața și resursele existente, este încă foarte mic. Pornind de la faptul că problema populației reprezintă factorul determinant al progresului fiecărui popor, fiecare stat are dreptul suveran să promoveze politica demografică și măsurile pe care le consideră cele mai potrivite, în conformitate cu interesele sale naționale, fără nici un amestec din afară”²⁰.

În ceea ce privește informațiile noi asupra populației R.P. Chineze, ele vin să umple un mare gol în estimările Națiunilor Unite ca și ale altor organizații și organisme asupra populației planetei noastre și a repartiției ei regionale. De o manieră generală se poate afirma că aceste

¹⁹ Nations Unies. Conseil économique et social, *op. cit.*, la nota 1.

²⁰ „Scintela”, 20 august 1974.

informații vor contribui direct la o mai bună cunoaștere a evoluțiilor recente și deopotrivă a evoluțiilor viitoare.

Deși studiile și articolele utilizate de noi nu fac nici o referință la sursele de informații și calitatea acestora, limitind pentru moment cunoștințele noastre asupra situației sistemului informațional al statisticii demografice din R.P. Chineză, o analiză comparativă sumară a indicatorilor la nivel național cu alte informații la nivel regional sau provincial²¹ indică o bună coerență a datelor și un grad de detaliere considerabil.

În sfârșit, lăsând în grija cititorului evaluarea calității estimărilor în raport cu cifrele oficiale recent publicate, vom menționa doar faptul că informațiile asupra nivelului natalității (18‰) și mortalității generale (sub 7‰) sînt departe de estimările existente²².

²¹ A se vedea: *Family Planning in Jutung, China*, „Population and Development Review” (New York), vol. 4, nr. 2, 1978, p. 367–371; Roland Pressat, *Mesures antinatalistes en Chine*, „Population” (Paris), vol. 34, nr. 4–5, 1979, p. 908–909.

²² Informații ce ne-au parvenit după elaborarea articolului (Roland Pressat, *Répartition des statistiques chinoises*, „Population”, (Paris), nr. 1, 1980, p. 226–232 și *La croissance démographique: inquiétude majeure en Chine*, „Population” (Paris), nr. 2, 1980, p. 441–443. Michel Cartier, *La renaissance des études démographiques en Chine populaire*, „Population”, (Paris), nr. 2, 1980, p. 444–449), ne permit a avea o imagine mai completă asupra problemei populației în R.P. Chineză. Importanța ce se acordă factorului demografic în modernizarea țării nu putea omite domeniul cercetării și al învățămîntului. Reabilitarea profesorului Ma Yinchu și numirea sa în postul de președinte de onoare al Universității din Beijing (în septembrie 1979, la 20 de ani după condamnarea tezelor sale „neomalthusianiste”) au valoare de simbol în acest sens. În același timp, s-a trecut la crearea unor centre și grupe de cercetare la nivel național și provincial și la impulsionearea învățămîntului superior demografic. În fine discursul pe care l-a rostit Hua Guofeng la cea de-a treia sesiune a celei de-a V-a legislaturi a Adunării Naționale a Reprezentanților Popolari (septembrie 1980) se menționează că obiectivul politicii demografice a R. P. Chineze este atingerea unei populații de maximum 1,2 miliarde locuitori în anul 2000 iar accentul trebuie pus pe acțiuni de convingere a populației, pe munca ideologică și politică și nu pe mijloace coercitive (Le Monde, 9 sept. 1980, p. 6).